
ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСІЯ ОЛЕКСІЙОВИЧА НЕСТЕРЕНКА (1904 – 1997)

Минуло сто років від дня народження члена-кореспондента НАН України, доктора економічних наук, професора, заслуженого діяча науки України Олексія Олексійовича Нестеренка (4.3.1904 – 3.11.1997). Він прожив 93 роки, і дві третини з них віддав справі освіти та науки.

Важкими були університети Олексія Олексійовича. Народився він у родині сільськогосподарського робітника на Сумщині. У 1917 р. (коли йому було всього 13 років) помер батько. Тому дуже важко дісталася юнаку середня освіта. Однак уже в молоді літа виявилися такі його якості, як наполегливість і нестримне прагнення до знань: він вчився і працював, працював і вчився. Показовим є також те, що дане прагнення було помічене і підтримане: як морально, так і матеріально йому допомагали старший брат, доброзичливі вчителі. У зв'язку з цим слід тільки відзначити, що Олексій Олексійович назавжди залишився вдячним своїм доброзичливцям. Так, через кілька десятків років у передмові до однієї з своїх знакових наукових праць він написав: «З почуттям вічної вдячності присвячую цю книгу [«Розвиток промисловості на Україні. — Ч. II», 1962] пам'яті вчительки Охтирської (колишньої церковно-парафіяльної Юр'ївської) школи Валентини Костянтинівни Михайлової».

Ще одним етапом у освітній одисеї О. О. Нестеренка став вищий навчальний заклад. Протягом 1926-1930 рр. він навчався у Харківському інституті комуністичної освіти. Успішно закінчив його. Став дипломованим спеціалістом з вищою освітою.

Трудова діяльність О. О. Нестеренка умовно поділяється на три етапи: 1) 1930-1951 рр.; 2) 1951-1965 рр.; 3) 1966 – і наступні роки.

Після закінчення інституту молодий спеціаліст працював у Сталінградському регіоні: у середніх і вищих навчальних закладах міста і області викладав політекономію. Одночасно працював на адміністративній роботі в органах народної освіти. В 1938-1941 рр. навчався в аспірантурі по кафедрі політекономії при Московському університеті ім. М. В. Ломоносова, де захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

У період Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.) О. О. Нестеренко перебував на дійсній військовій службі. Брав участь в обороні Сталінграда. Був начальником 7-ої Сталінградської спецшколи Військово-Повітряних Сил. Повернувшись після закінчення війни в Україну, він протягом 1945-1951 рр. працював у Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка (доцентом і завідувачем кафедри політекономії, завідувачем кафедри історії народного господарства). В 1950 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. У 1951 р. ученою радою Київського університету йому було присвоєно наукове звання професора.

1951-1965 роки стали найважливішим етапом у науковій діяльності О. О. Нестеренка. Це був час, коли він працював у системі Академії наук УРСР. У 1951 р. вчений очолив Інститут суспільних наук АН УРСР (у Львові). Тут під його науковим керівництвом і за його безпосередньою участю було підготовлено і опубліковано ряд вагомих колективних наукових праць. Вийшла друком також особиста монографія вченого «Розвиток капіталістичної промисловості і формування пролетаріату на Україні в кінці XIX і на початку XX ст.» (1952).

Протягом 1953-1965 рр. О. О. Нестеренко очолював головний центр економічної науки в Україні – Інститут економіки АН УРСР. Будучи директором, він вніс помітний вклад у розвиток інституту як вчений і організатор. Так, було створено нові відділи (статистики, економіки праці), два іногородніх відділення інституту (Львівське та Донецьке). У складі відділу політичної економії була організована наукова група по дослідженню проблем світової економіки; у відділі історії народного господарства набули дальшого розвитку дослідження з історії економічної думки України. Безсумнівним досягненням колективу інституту став випуск при безпосередній участі директора ряду капітальних наукових праць, таких як: «Очерки развития народного

хозяйства УССР» (1954); «Развитие общественного хозяйства колхозов юга УССР» (1954); «Украинская ССР», Ч. 1, 2 (1957-1958) і ряд інших. Окремі наукові рекомендації були втілені у практику народного господарства.

Особисто сам О. О. Нестеренко підготував і опублікував велику індивідуальну монографію «Розвиток промисловості на Україні», в 3 ч. (1959-1966). Одночасно під його редакцією виходили «Наукові записки Інституту економіки АН УРСР» (вип. 2-6, 1954-1958). Він був членом редколегії журналу «Економіка Радянської України» (1958-1965), першого (17-томного) видання «Українська Радянська Енциклопедія» та ін.

За видатні досягнення у розвитку економічної науки О. О. Нестеренко був обраний членом-кореспондентом АН УРСР (1958).

Багато уваги приділяв О. О. Нестеренко справі підготовки молодих наукових кадрів. Поліпшувалася робота аспірантури. За його підтримки у вигляді монографій друкувалися кращі кандидатські дисертації. Випускники аспірантури, переважна частина яких залишалася на роботі в інституті, згодом ставали відомими вченими. Активізувалася робота по підготовці докторів наук.

Незабаром після досягнення пенсійного віку О. О. Нестеренко керівну діяльність припинив. Але він ще понад 20 років працював професором кафедри політекономії Київського торговельно-економічного інституту. Останні 10 років свого життя перебував на пенсії.

Будучи безмежно відданим своїй справі, О. О. Нестеренко залишив по собі помітний слід як вчений-економіст, педагог, організатор. Він – автор близько 250 наукових праць. Підготував 36 кандидатів і 4 докторів економічних наук. Його школу пройшли тисячі студентів.

Багатогранна творча діяльність О. О. Нестеренка була відзначена орденом Трудового Червоного Прапора. Йому було присвоєне почесне звання «Заслужений діяч науки УРСР».

Член-кореспондент НАНУ Олексій Олексійович Нестеренко сім років тому пішов із життя і залишився ... Залишився в пам'яті і справах своїх учнів, у своїх книгах, в історії економічної науки України.

Нестеренко О. О. Розвиток капіталістичної промисловості і формування пролетаріату на Україні в кінці XIX і на початку XX ст. — К. : Держполітвидав УРСР, 1952. — 180 с.

Нестеренко А. А. Очерки истории промышленности и положения пролетариата Украины в конце XIX и начале XX в. — М. : Госполитиздат, 1954. — 308 с.

Нестеренко О. О. Розвиток промисловості на Україні [В 3 ч.]. — Ч. 1: Ремесло і мануфактура / Відп. ред. Л. Е. Горелік. — К. : Вид-во АН УРСР, 1959. — 496 с.

Нестеренко О. О. Розвиток промисловості на Україні. — Ч. 2: Фабрично-заводське виробництво / Відп. ред. Л. Е. Горелік. — К. : Вид-во АН УРСР, 1962. — 580 с.

Нестеренко О. О. Розвиток промисловості на Україні. — Ч. 3. — К. : Наук. думка, 1966. — 488 с.

Нестеренко А. А. Закономерности социально-экономического развития города и деревни. — К. : Наук. думка, 1975. — 311 с.

Нестеренко Алексей Алексеевич // Экономическая энциклопедия: Политическая экономия [В 4 т.]. — Т. 3 / Глав. ред. А. М. Румянцев. — М. : Сов. Энциклопедия, 1979. — С. 94-95.

Нестеренко Олексій Олексійович // Українська Радянська Енциклопедія [У 12 т.]. — Т. 7. — Вид. 2-е / Голов. редколегія: М. П. Бажан (голов. ред.) [та ін.]. — К. : Голов. ред. УРЕ, 1982. — С. 338.

Нестеренко Олексій Олексійович // Історія Академії наук УРСР / Редколегія: Б. Є. Патон (голов. ред.) [та ін.]. — К. : Наук. думка, 1982. — С. 767-768.

Бібліографія основних наукових праць Інституту економіки Національної академії наук України (1936-2001) / Укл. Т. І. Дерев'янкін, Р. Д. Толстов, В. Ф. Кифорак / Наук. ред. Т. І. Дерев'янкін // Історія народного господарства та економічної думки України: Міжвід. зб. наук. праць. — Вип. 33-34. — Київ, 2002. — С. 229-368.

Т. І. Дерев'янкін, В. І. Гринчуцький